

DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.43

УДК 347.77

М.В. КОВАЛЬОВА

Марина Вікторівна Ковальова, кандидат юридичних наук, доцент Ужгородського національного університету*

ORCID: 0000-0002-9672-5254

ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВ

Постановка проблеми. Компанії, що потужно працюють над дослідженнями, все частіше наголошують на комерціалізації своїх інновацій для прийняття зваженої стратегії конкурентної переваги. Протягом останніх двох десятиліть багато малих та середніх компаній перемістили свою увагу на технологічні винаходи, що ведуть до підприємництва, і одночасно вони комерціалізують свої нові технології¹. Дана стаття зосереджена на практичних проблемах використання та захисту інтелектуальної власності в інноваційному процесі, особливостях комерціалізації інтелектуальної власності, а також питаннях державної інноваційної політики. Добре збалансована, доступна та надійна система права інтелектуальної власності має важливу роль у цьому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі питання досліджуваної проблеми розглядалися в багатьох працях вітчизняних учених, зокрема, Ю.Л. Бошицького, М.К. Галянтича, Л.Й. Глухівського, Ю.М. Капіци, О.А. Підпригори, О.О. Підпригори, О.Д. Святоцького, О.І. Харитонова та інших. Вагому роль відіграють дані та дослідження патентних відомств деяких європейських країн, статистичні данні Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності (далі – ВОІВ).

Формулювання мети статті. Виходячи з цих міркувань, мета даної статті зосереджена на практичних проблемах використання інтелектуальної власності в інноваційному процесі, особливостях комерціалізації інтелектуальної власності, а також питаннях державної інноваційної політики.

Виклад основного матеріалу. Важливим продуктом будь-якої національної інноваційної системи є патенти, інтелектуальна власність². Інновації є ключовим чинником економічного зростання й розвитку в середньостроковій та довгостроковій перспективі для кожної держави. Поняття інновації можна охарактеризувати як процес впровадження нових продуктів, послуг та виробничих процесів на ринок і, як наслідок, створення нових прибуткових підприємств з високооплачуваною заробітною платою.

Сучасна революція у сфері інформаційних технологій та комунікацій різко знизила витрати на створення, обробку та передачу знань як на національному рівні, так і за кордоном. Темп інноваційної діяльності значно прискорився. Ці два зазначені вище чинники, а також більш тісна міжнародна економічна інтеграція, швидкий темп інновацій, створюють нові виклики для системи інтелектуальної власності та формування її політики. Країни з перехідною економікою, в т.ч. Україна, зіткнулися з додатковими проблемами інтеграції в глобальну мережу виробничого процесу. Для того, щоб бути успішними на міжнародному ринку, потрібно приділяти першочергову увагу розвитку своїх власних інноваційних можливостей, а також здатність імплементувати та адаптувати технологічні інновації із-за кордону. І тут правовий режим охорони інтелектуальної власності відіграє ключову роль.

Показники Європейської системи оцінки інновацій (European Innovation Scoreboard) надають можливість попереднього порівняння ефективності інновацій у Європейському Союзі та Україні. Порівняно з Європейським Союзом Україна має, зокрема, добрі показники витрат на інформаційні та комунікаційні технології і витрати на освіту молоді, які перевищують середньоєвропейські. Співвідношення кількості випускників науково-технічних навчальних закладів та кількості нових інновацій на ринку наближається до середньоєвропейського рівня. Витрати України на науково-дослідні роботи, інновації, а також зайнятість в серед-

© М.В. Ковальова, 2019

* *Maryna Kovalova, Ph.D. in Law, Associate Professor of Uzhhorod National University*

ньо- та високотехнологічному секторах виробництва становить приблизно половину або дві третини від аналогічних витрат в Європейському Союзі³.

Належним чином розроблена система охорони та захисту прав інтелектуальної власності надає виняткові права винахідникам і тим самим збільшує їх шанси на отримання стартових (початкових) інвестицій, які необхідні їм для виведення нових технологій на ринок. Іншими словами, права на інтелектуальну власність є ключовою передумовою появи інтелектуальної власності на ринку.

Ефективність системи інтелектуальної власності багато в чому залежить від прогресу в розробці та управлінні національними інноваційними системами, створення відповідних основних умов для фінансування інновацій та сприяння розвитку інновацій в малому й середньому бізнесі. Враховуючи те, що ефективність політики в сфері інтелектуальної власності залежить більше від регуляторного та правового середовища, рекомендації стосовно розвитку системи інтелектуальної власності в країнах з перехідною економікою повинні розглядатися як частина ретельного аналізу умов, що склалися у відповідних національних економіках⁴.

Загальна картина України є доволі суперечливою: освічені працівники, значна кількість випускників науково-технічних вищих навчальних закладів, задовільні інноваційні витрати, незважаючи на брак державної підтримки, але вражаюче низькі рівні продажу товарів на ринку. Останнє, очевидно, не сприяє високотехнологічному експорту.

Стратегічне управління інтелектуальною власністю є важливим чинником успішного інноваційного процесу. Проте науково-дослідницькі організації, малі та середні підприємства часто не мають достатньої кваліфікації та іноді також стимулів до стратегічного управління інтелектуальною власністю та впливу на інновації. Тому вкрай важливим є обговорення питання управління інтелектуальною власністю в університетах та інших державних дослідницьких організаціях, а також в інноваційних малих та середніх підприємствах.

Політика підтримки дедалі більше залежить від спроможності інновацій та інфраструктури підтримки бізнесу сприяти розвитку підприємництва, створювати нові компанії, а також розвивати інноваційну культуру в регіоні. Інновації та інфраструктура підтримки бізнесу повинні розвиватися не для самих себе, а задля розвитку регіонів отримання знань і територіальної наукоємної економіки. Перші бізнес-інкубатори були створені у США, Великій Британії та Франції у 1960-х рр., зараз вони існують у більшості промислово розвинених країн, наприклад, у Китаї. Науково-технологічні парки забезпечують сприятливе середовище для таких підприємств. Парки пропонують недорогі приміщення, у них є певне виробниче обладнання, вони надають доступ до послуг, які необхідні новоствореним компаніям. Деякі інкубатори мають підтримку центральних та місцевих органів влади, багатьох також спонсорують прибуткові та неприбуткові приватні організації. За оцінками, лише у Європі існує понад 900 бізнес-інкубаторів, і щороку в інкубаторах створюються тисячі нових компаній. Упродовж двох останніх десятиліть відповідні ініціативи з'явилися у всіх ринкових економіках, в т.ч. і в Україні. Вони стали ефективною моделлю організації, поєднали переваги конкуренції та співпраці у групах компаній, які розташовані на відносно обмежених територіях. Стратегія управління групами компаній знижує операційні витрати та полегшує набуття нового досвіду. Уряди різних країн світу створили функціональні механізми для комерціалізації результатів наукових досліджень. У більшості університетів та державних науково-дослідних організацій відділи трансферу технологій допомагають дослідникам оцінити комерційний потенціал їх наукових результатів, запатентувати їх, знайти партнерів, ліцензувати чи продати інтелектуальну власність або створити похідні нові інноваційні «спін-офф» компанії. Понад 4000 технологічних брокерів у європейській мережі підтримки підприємництва у 45 країнах сприяють укладанню угод щодо комерціалізації технологій між сотнями тисяч підприємств та науково-дослідних інститутів. Усі держави-члени ЄС та багато інших країн створили регіональні мережі національних інформаційних пунктів (далі – НІП) за технологічними секторами, для надання допомоги науково-дослідним організаціям та компаніям визначити сприятливі можливості 7-ї Європейської рамкової програми з науково-дослідного та технологічного розвитку (FP7), знайти партнерів та подати пропозиції до FP7. Без допомоги НІП багато організацій-клієнтів не змогли б узяти участь у науково-дослідній роботі під егідою FP7⁵.

Права інтелектуальної власності є політичним інструментом для збільшення доходу від інноваційної діяльності, її соціальної рентабельності та, таким чином, створення соціально оптимальних стимулів інноваційної діяльності приватного сектору. Права інтелектуальної власності можна визначити як права на використання, продаж (або інакше розпоряджатися) «творіннями розуму»: винаходи, літературні, мистецькі твори, зображення та конструкції, що використовуються в торгівлі тощо. Для компанії, що володіють ними, вони становлять частину нематеріальних активів.

Висновки. Незважаючи на існування законодавства в сфері інтелектуальної власності на рівні міжнародних стандартів, права Європейського Союзу, в Україні реалізація цих прав дещо обмежена. Це зменшує зацікавленість українських та іноземних компаній до інвестицій в наукові дослідження і розробки в Україні, а також готовність зарубіжних компаній до спільної діяльності з українськими компаніями щодо використання технологій.

Сьогодні одним із слабких місць української інноваційної системи є права власності на інтелектуальну власність на результати досліджень, отриманих за рахунок державного фінансування, і недолік ефективної стратегії встановлення та комерціалізації таких прав. Як наслідок, значна кількість результатів, отриманих в рамках державних науково-дослідних розробок, не потрапляють на ринок.

Основні завдання у сфері законодавчого забезпечення, які повинні бути розв'язані:

- більш сприятлива законодавча база в сфері інновацій;
- покращення реалізації прав на інтелектуальну власність;
- надання прав власності на інтелектуальну власність, отриману в результаті проведення досліджень науково-дослідними організаціями, державними НДІ та університетами.

Проблеми, які в найближчі кілька років доведеться вирішувати Україні в сфері комерціалізації технологій, роблять необхідним вивчення досвіду розвинених країн. Але копіювання неможливо, оскільки будь-які інноваційні заходи успішно функціонують в умовах національного контексту: економічного, соціального, правового і т.д.

Порівняння європейського законодавства з українськими правовими нормами дає змогу говорити про те, що Україна встала на шлях, який у цілому відповідає загальним світовим тенденціям еволюції законодавства в області передачі технологій. Додаткові норми, що успішно застосовуються в європейському законодавстві (але яких поки немає в українському), можуть у подальшому інтегруватися в чинні правові акти або бути включені в проекти нових законів, наприклад, закон про комерціалізацію (трансфер) технологій.

¹ Raju Mohammad, Mohammad Nazmi Newaz. Intellectual property rights commercialization: impact on strategic competition. The Business and Management Review/Conference Paper. November 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/323868235_Intellectual_property_rights_commercialization_impact_on_strategic_competition

² Van Pottelsberghe, B. (2009), Lost Property: The European Patent System and Why it Doesn't Work, Bruegel Blueprint series, Vol. IX. URL: http://aei.pitt.edu/11263/01/patents_BP_050609.pdf

³ Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. Київ: Фенікс, 2011. Т. 3: Інновації в Україні, пропозиції до політичних заходів. 76 с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/3_UA.pdf

⁴ Cohen W.M., A. Goto, A. Nagata, R.R. Nelson, and J.P. Walsh. (2002), R&D Spillovers, Patents And The Incentives to Innovate in Japan and the United States, Research Policy 31: 1349–67.

⁵ Інновації в Україні: Європейський досвід та рекомендації для України. Київ: Фенікс, 2011. Т. 3: Інновації в Україні, пропозиції до політичних заходів. 76 с. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/3_UA.pdf

References:

Raju Mohammad, Mohammad Nazmi Newaz. Intellectual property rights commercialization: impact on strategic competition. The Business and Management Review/Conference Paper. (November 2016). URL: https://www.researchgate.net/publication/323868235_Intellectual_property_rights_commercialization_impact_on_strategic_competition

Van Pottelsberghe, B. (2009), Lost Property: The European Patent System and Why it Doesn't Work, Bruegel Blueprint series, Vol. IX : URL: http://aei.pitt.edu/11263/01/patents_BP_050609.pdf

Cohen, W.M., A. Goto, A. Nagata, R.R. Nelson, and J.P. Walsh. (2002), R&D Spillovers, Patents And The Incentives to Innovate in Japan and the United States, Research Policy 31: 1349–67.

Innovation in Ukraine: European experience and recommendations for Ukraine. (2011). K.: Phoenix, Vol. 3: Innovation in Ukraine, proposals for policy measures. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/3_UA.pdf

Резюме

Ковальова М.В. Захист інтелектуальної власності в умовах інноваційного розвитку держав.

У статті представлено практичні проблеми використання та захисту інтелектуальної власності в інноваційному процесі, особливостях комерціалізації інтелектуальної власності, а також питаннях державної інноваційної політики. Належним чином розроблена система охорони та захисту прав інтелектуальної власності надає виняткові права винахідникам і тим самим збільшує їх шанси на отримання стартових (початкових) інвестицій, які необхідні їм для виведення нових технологій на ринок. Іншими словами, права на інтелектуальну власність є ключовою передумовою появи інтелектуальної власності на ринку.

Ключові слова: інтелектуальна власність, права на інтелектуальну власність, комерціалізація технологій, інновації, інноваційний процес, технології, передача технологій.

Резюме

Ковалева М.В. Защита интеллектуальной собственности в условиях инновационного развития государства.

В статье представлены практические проблемы использования и защиты интеллектуальной собственности в инновационном процессе, особенностях коммерциализации интеллектуальной собственности, а также вопросах государственной инновационной политики. Должным образом разработанная система охраны и защиты прав интеллектуальной собственности предоставляет исключительные права изобретателям и тем самым увеличивает их шансы на получение стартовых (начальных) инвестиций, которые необходимы им для вывода новых технологий на рынок. Иными словами, права на интеллектуальную собственность являются ключевой предпосылкой появления интеллектуальной собственности на рынке.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, права на интеллектуальную собственность, коммерциализация технологий, инновации, инновационный процесс, технологии, передача технологий.

Summary

Maryna Kovalova. Protection of intellectual property rights in the conditions of innovative development of countries.

The research intensive companies have been increasingly emphasizing on the commercialization of their innovations to adopt a central strategy for competitive advantage. During last two decades, many small and medium companies have shifted their focus to technological inventions leading to entrepreneurship and simultaneously they are commercializing their new technologies. A well-

lanced and accessible intellectual property system plays an important role in this process. Intellectual property rights serve to protect the often large and high-risk investments in innovative companies, thereby providing major incentives to make such investments.

Patents and intellectual property are important products of any national innovation system. Innovation is a key driver of economic growth and development in the medium and long term for each country. The concept of innovation can be described as the process of introducing new products, services and production processes to the market and, as a consequence, the creation of new profitable enterprises.

A properly created system of protection and protection of intellectual property rights grants exclusive rights to inventors and thus increases their chances of getting the start-up (initial) investments they need to bring new technologies to the market. In other words, intellectual property rights are a key prerequisite for the emergence of intellectual property in the market.

Comparison of European legislation with Ukrainian legal standards shows that Ukraine has embarked on a path that is broadly in line with the general global trends in the evolution of legislation in technology transfer. Additional rules that have been successfully applied in European legislation (but are not yet in Ukrainian) can be further integrated into existing legal acts or incorporated into draft new laws, such as the law on the commercialization (transfer) of technologies.

The problems that Ukraine will have to solve in the field of technology commercialization in the next few years make it necessary to study the experience of developed countries. Copying is not possible, any innovative measures are successful in the national context: economic, social, legal, etc.

Key words: intellectual property, intellectual property rights, commercialization of technologies, innovations, innovation process, technologies, technology transfer.

DOI: 10.36695/2219-5521.4.2019.44

УДК 347.78

С.Ю. ПЕТРЯЄВ, Н.Д. КОГУТ

Сергій Юрійович Петряєв, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри Національного технічного університету України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського»*

ORCID: 0000-0002-8951-8601

Наталія Дмитрівна Когут, кандидат юридичних наук, старший викладач Національного технічного університету України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського»**

ORCID: 0000-0001-6990-8752

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Постановка проблеми. Право інтелектуальної власності в своєму правовому регулюванні об'єднує три підінститути: авторське право, суміжні права та право промислової власності. Усі з них охороняють чималу кількість об'єктів права інтелектуальної власності, і правові норми, що їх регулюють містяться не лише в Цивільному кодексі України¹ (далі – ЦК України), а й у спеціальних нормативно-правових актах, які направлені на охорону окремих об'єктів права інтелектуальної власності. Крім того, в Україні діє цілий ряд міжнародних угод і конвенцій, ратифікованих нашою країною ще в 1990-х роках. Враховуючи велику кількість нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини в сфері права інтелектуальної власності, виникає низка колізійних норм, існує низка прогалин та недосконалостей в правовому регулюванні, а також окремі авторські права не мають належного механізму їх реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом українською правовою спільнотою доволі мало приділяється уваги проблемам реалізації авторських прав. Заслужують на увагу праці таких вчених, як Ю. Капіца, А. Штефан, О. Штефан, Г. Ярега, в яких досліджено окремі аспекти правового регулювання та механізму реалізації деяких авторських прав.

Мета статті: розкрити авторські права, щодо яких виникає найбільше труднощів у механізмі їх реалізації, недоліки та прогалини в правовому регулюванні авторського права та шляхи вдосконалення законодавства в цій частині.

Виклад основного матеріалу. Право інтелектуальної власності являє собою сукупність особистих немайнових та майнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності. Особисті немайнові права можуть належати лише автору або колективу співавторів. До особистих немайнових прав відносять: право на при-

© С.Ю. Петряєв, Н.Д. Когут, 2019

* *Sergii Petriayev, Ph.D. in law, Associate Professor of the National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"*

** *Natalya Kogut, Ph.D. in law, Senior Lecturer of the National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"*